

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

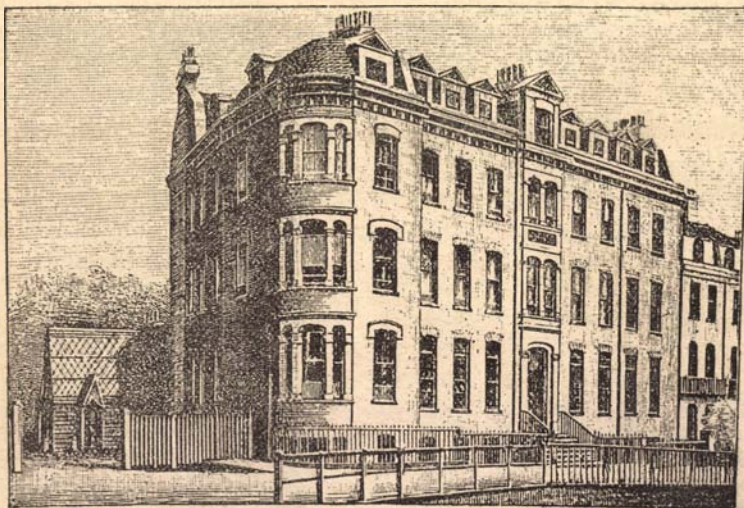
KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTIK Dr. BRASSAI SÁMUEL és BOROS GYÖRGY.

Előfizetési ára egész évre 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) Egyes szám ára: 24 fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak 2 koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyll. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra (viz-utca 5. sz.)

Channing-ház Londonban.

(Képpel)

Az „Unitárius Közlöny“ olvasói valószínűleg jól ismerik már e nevet, tudják, hogy a Channing-House-School az az intézet, melyet kedves angol hitrokonaink ideiglenes otthonul ajánlottak fel azon unitárius magyar tanítónők részére, kik az angol nyelv elsajátítása végett legalább is egy évet Londonban szándékoznak tölteni. A mult tanévben Buzogány Mariska kisasszony élvezte az unitáriusok szives vendégszeretetét, ez idén én vagyok oly szerencsés megismerkedetni mindazokkal az előnyökkel, melyek e

meghívás természetes következményei. Talán mondanom sem szükséges, hogy bár alig három hónapja vagyok londoni lakós, máris szeretet és barátság fűz kedves angol unitárius testvéreimhez, kiknek buzgó munkásságukért a vallásos nevelés terén legnagyobb tiszteletünkkel és elismerésünkkel adózhatunk.

Fáradhatatlan működésüknek eredménye a Channing-House-School is, melynek képét fennebb bemutatjuk s melynek alapításáról, czéljáról és jelen működéséről akarok pár szót szólani.

Alig 9—10 évvel ezelőtt alakult ez a kis unitárius colonia London egyik, magas fekvésénél fogva legegészségesebb külvárosában, a szép Highgate-Hill-on. A highgatei unitár lelkésznek, Spears Robertnek, támadt először az a gondolata, hogy jó és hasznos lenne egy vallási, mint paedagogiai szempontból egy felső leányiskolát alapítani az angol unitár. lelkészek gyermekei számára. Ámde e szép tervnek nehéz volt a kivitele 10 évvel ezelőtt, mikor a highgatei ekklesiának még temploma sem volt, csak egy kibérelt teremben tartotta istentiszteleteit. Spears Róbert azonban nem csüggedett, sőt ellenkezőleg az ügyhez illő lelkesedéssel munkálkodni kezdett tollal és szóval egyaránt kedves tervén mi neki csakugyan rövid egy év alatt sikerült is. Vagyonosabb unitár. hitrokonaink ugyanis nem rettentek vissza anyagi áldozatoktól sem és gazdag alapítványokkal mozdították elő a tervbe vett iskola megteremtését. A Spears Róbert neve mellett tisztelettel kell tehát megemlékeznünk különösen Lawrence Edwin és Nettlefold urakról, Smiths D. és Tagart Lucy kisasszonyokról stb. stb., kik mindnyájan nagyobb összegekkel járultak az iskola alapkövének letételéhez. És végül nem szabad megfeledkeznünk a Sharpe kisasszonyokról, kik ma is úgy anyagilag, mint szellemileg legnagyobb jótéveői az intézetnek, kik fáradhatatlan lelkesedéssel munkálkodnak annak felvirágoztatásában. Ma már természetesen nem oly nehéz a megkezdett uton mindig tovább és tovább haladniok, de eleinte bizony nehézségekkel kellett megküzdeniök. Az Angliában uralkodó anglicán egyház ugyanis nem nézte jó szemmel az unitárius vallásnak ez uton való terjesztését és szerette volna azt minden áron megakadályozni. Ez ellenséges érzelmek következménye volt az a szomorú tény, hogy ez iskola első fiatal éveiben alig számíthatott 5—6 bejáró növendéket a bennlakó vidéki leánykák mellett. Hogy mily kitünő módszerrel tanítanak ez intézetben, azt bizonyítja az a haladás, melyet a fentt említett ellenséges érzületek ellenére is, fennállása 10-ik évében felmutathat; ma már 40—50 bejáró tanuló valláskülönbség nélkül részesül felsőbb oktatásban a 60 unitárius bennlakó leánnyal együtt.

Az intézet igazgatását annak alapítása óta Sharpe Matilda kisasszony vezeti, míg nővére Sharpe Emilia kisasszony a növendékek vallás-erkölcsi oktatását tüzte ki kötelességeül. Utóbbinak

lelkes gondolata volt az iskola utján összekötő kapcsot alkotni a magyar és angol unitárius nők között, mely szép s nemes eszme megvalósításáért igaz hálával és köszönettel tartozunk neki.

London.

Fangh Erzsébet.

Unitárius ember oltára.

Mint egy erős kősziklán,	Világítja az útát,
Igaz hitem oltarán	Mig imám menybe juthat!
Ott nyugszik egy védszentem:	
»Jó lelkiismeretem«.	Dördül az ég! csendítés, Leborulásra intés:
»Egy istent tisztelj, szeress«	Imádni a Teremtőt,
»Embereket meg ne vess«	Az örök gondviselőt!
Az oltár e jelszava,	
Zeng hozzám szép szózata!	Nézem az úszó felhőt Hallom a zúgó szellőt
Megnyitom a kis szekrényt,	Ha már imám menybe ment
Eléveszem az »erényt«	Ezek mondnak rá »áment.«
Mint áldozó szentséget	
Istennél kedvességet.	Igy hallottam atyámtól, Megtanultam anyámtól, Gyermekeimre hagyom Mert örökös vagyonom.
Nincs lámpa, se gyertyafény,	
Sem a füstölgő tömény,	S mig élek, így áldozok, Istennek hálát adok,
Tisztán világít nekem	Hogy teremte erős várt
Szellemi szövétnekem:	Keblemben ily szent oltárt!
»Értelmem józansága«	
»És szívem tisztasága«	

M.-Vásárhelyt, 1894. február 8-án

Gyöngyösi István.

A párbajról.*

Azok között, kiknek vélekedését komoly ügyekben meghallgatni szokás, én még olyan emberre nem akadtam, ki a párbajt helyeselné. És az igen természetes. Mert; ad-e a párbaj becsületet? Ad-e az ártatlan félnek elégtételt? Nem. Már pedig minden elképzelhető párbaj oka erre a két kérdésre vezethető vissza. Mert minden párbajnak vagy az a célja, hogy a meghurczolt hírnévnek és megtámadott önértetnek egyensulya helyreálltassék, vagy az, hogy megtoroltassék valamely méltatlanul szenvedett sérelem. — Ugyde a párbaj nem orvossága sem az egyik sem a másik bajnak.

* Egy részlet Bartha Miklósnak a Dávid Ferencz egyletben 1894. január 28-án tartott felolvasásából.

Az elsőnek azért nem, mert a párbajozás arra lehet bizonyíték, hogy bátrak vagyunk, de arra, hogy becsületesek vagyunk, nem bizonyíték. A második bajnak sem orvossága, mert a párbajvívás eredménye sok mindenféle esélytől függ és igen gyakran megtörténik, hogy a méltatlanul sértett fél nem elégtételt kap, hanem sebet, még pedig akár hányszor halálos kimenetelű sebet.

Gondolom, nem tévedek, ha ezt a felfogást általános érvényűnek állítom. Honnan van tehát, hogy ezen általános felfogás ellenére a párbajozás olyan gyakori? Azt hiszem onnan, mert ez az általános felfogás csak féligazságot tartalmaz.

Mert tökéletesen igaz, hogy a párbajozás becsületet nem ad, és hogy az ártatlan nem mindig győzi le ellenfelét. — De ez csak egyik fele az igazságnak. A másik fele ebből áll:

Igen gyakran, sőt a legtöbbször nem azok vivnak párbajt, a kik becsületet keresnek ezen a réven, tehát a kiknek már nincsen becsületük — hiszen az ilyeneket, igen helyes logikával, rendszerint ki is szokás zárni a párbajozók sorából — hanem szoktak vívni azok, a kiknek becsülete megtámadtatott. Ezek tehát nem becsületet keresnek, hanem becsületet védnek. E védelem nem ezt jelenti: elakarod venni? gyere próbáld meg; mert ha ezt jelentené: akkor a védelmező legyőzetése egyszersmind azt is jelentené, hogy tőle a becsületet egy jobb vívó elvette. E védelem csak annyit jelent — de ez a csak egy mindennel ér föl — Azt hiszed, hogy nem vagyok becsületes? Nohát én tanúságot teszek a magam becsülete mellett véremmel és életemmel. — A honvéd, ki önkényt megy a csatába, nem tesz egyebet, mint tényleg igazolja, hogy, hazáját még életénél is jobban szereti. A becsületében sértett fél, ha párbajt provokál nem tesz egyebet, mint tényleg igazolja, hogy becsületét még életénél is jobban szereti.

Ugyan ez áll igen gyakran akkor is, midőn valaki ártatlanul sérelmet szenved, s azt megakarja torolni. Ilyenkor a párbaj nem ezt jelenti: vagyok olyan legény mint te; mert ha ezt jelentené: akkor legyőzetés esetében nem volna elégtétele az ártatlannak. — Ilyenkor a párbaj ezt jelenti: megakarok torolni egy méltatlan sérelmet; mérjük össze a fegyvert. A megtorlás pedig abban az öntudatban áll, hogy elkövetett hibája miatt a sértőfélnek halálos veszedelmet kell kiállania, a mit a boszut kereső fél nem érez annyi intenzivitással a saját igazságának tudatában — és áll abban is, hogy az ártatlan fél úgy viselheti sebet, mint mátyrkoszorut, a sértőfél pedig úgy mint bélyeget.

Ez volna az igazságnak másik fele. Vagyis, az első okoskodás azt bizonyítja, hogy a párbajnak nincsen jogosultsága; a második okoskodás pedig a mellett bizonyít, hogy a párbajnak van jogosultsága. De mivel kétféle okoskodás lehet, de kétféle igazság

egy ügyben nem lehet: ennél fogva világos — miután az okoskodások rendjében hiba nincs — hogy maga a kiindulási pont helytelen, s ez vezetett aztán a féligazságok zsákutcájába.

Arról vagyok meggyőződve, hogy ezt a kérdést: helyes-e, jogosult-e a párbaj? általánosságban eldönteni nem lehet. Igenis, ellehet könnyen dönteni, ha zsinórmértékül ideális állapotokat veszünk. Mert ha a sérelmekért úgy a hatóság, mint a társadalom teljesen kielégítő elégtételt adna: akkor föl sem merülne ez a probléma, mert a párbajozás önmagától megszűnnék. Megszűnnék még abban az esetben is, ha a büntető kodex nem üldözné. Ugyde a hatóság soha sem adhat teljesen kielégítő elégtételt, mert minden emberre külön törvényt hozni nem lehet, már pedig az érzékenység foka egyéenként változik; a mi kielégíti a vén embert, az nem elégíti ki az ifjút; a mi kielégíti a félénket, az nem elégíti ki a bátrát. És így tovább. Hanem a társadalom igenis adhatna teljes kielégítést. Ehez azonban az ethikai meggyőződésnek olyan fejlettsége, olyan általánossága és olyan ereje szükséges, a milyent tudtommal sem a múltban, sem a jelenben egyetlen társadalom sem ért el.

Igy lévén, azt mondom a párbajról, a mit egy tudós a filloxiaráról: miután kiirtani nem tudjuk, próbáljunk vele megélni. Hiszen még a czégyeres bünöket sem lehet kiirtani, pedig a büntetés nemcsak súlyos, de megbélyegző is; s pedig nemcsak a hatóság üldözi, de a templom is, az iskola is, a társadalom is. Mégis vannak családok, hamisítók, tolvajok, rablók és gyilkosok. Hogy ne volnának hát párbajozók, kiket a hatóság csak enyhén üldöz; de az üldözésnek még ezen enyhe foka is ellentétben állván a társadalom divatos felfogásával: csak arra való, hogy általa a büntető a jogszolgáltatás tekintélye rongáltassék.

De hát, hogyan éljünk meg vele, ha már kiirtani nem tudjuk?

Ugy, hogy ha nem általánosságban foglalkozunk vele, mert már mondtam, hogy így nem kapjuk meg a tiszta igazságot, hanem ha specializáljuk a kérdést. Mi a párbaj? Semmi egyéb, mint önbíráskodás. Bizonyos igaz, hogy a művelt emberiség törvényei tiltják az önbíráskodást; de ezt a törvényhozási elvet soha sem lehetett egész mértékben átültetni a közfelfogásba — és ha nem lehetett az önkényuralmak idejében, midőn minden akarat az államfőnél összpontosult. annyival kevésbbé lehet ezután, mikor a szabadság intézményeinek védő szárnyai alatt igen becses és kövér idő jár az emberek egyéniségének fejlesztésére. Minél fejlettebb valakiben az egyéniesség, annál több hajlandóságot érez az önbíráskodásra — és az amerikai polgár, mely legtöbb szabadságot élvez, legritkábban fordul a hatósághoz, mert panasz helyett, önmaga szereti elintézni sérelmeit; míg viszont a bécsi németek, mielőtt megcsinálták volna kurta forradalmukat, hosszasan tanács-

koztak a fölött, hogy valjon szándékukat bejelentsek-e a policziának, s kérjenek-e tőle assistenciát a forradalom végrehajtásához?

Az önbíráskodásra a szabad embert erkölcsi és állati mivolta egyaránt sarkalja. A barlanglakó ősemberek épen úgy nem kerestek bírót, mint az udvaron verekedő kakasok. A pörlekedő kofák a piacon önbíráskodást gyakorolnak s nyelveikkel vivják a párbajt. És akkor is párbaj megy végbe, mikor a guzsalyasok fonódalát hetyke legényeknek egymásra mért ütlegei némitják el. A szónokok mérkőzése a parlamentben s a publicisták mérkőzése a sajtóban szintén párbaj az igazságért. Egyiket megvívják bottal, a másikat nyelvvel, a harmadikat érveléssel, a negyediket karddal. Csak a fegyver más; de a forma ugyanaz: az egyéniség akar minden alkalommal érvényesülni. És győz a szerencsésebb, az erősebb, az okosabb, az ügyesebb. Ez pedig nincsen a maga rendén; mert minden összeütközés abból a kérdésből származik, hogy hol van az igazság? Tehát nem a szerencsének, az erősnek, az okosnak, az ügyesnek kellene győzni, hanem az igazságnak.

A párbajt tehát minden egyes esetben úgy kell intézni, hogy ott, emberi lehetőségek és valószínűségek szerint az igazság győzzön. A gyengét lehetőleg egalizálni kell az erőssel, az ügyetlent az ügyessel, az oktalant az okossal. Ez iránt már is vannak világszerte elfogadott szabályok. Ilyen az, hogy célzóval ellátott vontesövű pisztolyokat, melyek a gyakorlott lövőnek biztosítják a találat, soha sem használunk; ilyen az is, hogy a sértett félnek adatik meg a fegyverválasztás joga; az is ilyen, hogy vívómesterekkel senki sem köteles kardpárbajt vívni. — Azonban abból a sok szerencsétlen esetből, melyről csak ennek a nemzedéknek is tudomása van, azt látjuk, hogy ezek az intézkedések nem elegendők. Ezen a téren sokkal tovább kell menni.

Mindenekelőtt eltörülném a pisztolypárbajt, mert a véletlennek itt van a legtöbb esélye, tehát ez áll az igazságszolgáltatástól legtávolabb; és mert ez okoz legtöbbször a családokban helyre nem hozható nagy szerencsétlenséget, — De hogyan töröljük el? Neveléssel és társadalmi akcióval. A melyik pillanatban mindenki elítéli a fegyvernemet, azonnal megszűnik használata. Miért nem vivnek párbajt vadászfegyverekkel? Mindenki hahotával fogadna egy segédet, a ki vadászfegyvert ajánlana. Pedig a dolog lényege szerint nincs abban semmi nevetni való, s ellenvetésül csak annyi hozható fel, hogy nincsen szokásban. Nohát csináljuk úgy a dolgot, hogy a pisztoly se legyen szokásban. A társadalom sujtsa azokat a segédeket, kik pisztolyt engedtek meg, olyan erővel, mintha a legnagyobb foku szabálytalanságot követték volna el. Ne legyen nekik maradásuk a jó társaságokban. A kaszinók vegyék ezt föl szabályaikba, s a ki pisztoly párbajt rendez, tekintsek disqualifikáltnak. A társadalmi ítélet módját alább mondom el.

A kardpárbajt ha tölem függne sem törülném el; mert én a bátorságnak előnyt kívánok adni a gyávaaság felett. Vannak helyzetek, melyekben a leánynak, a feleségnek, az anyának szüksége van az apa, a férj, a fiu bátorságára. A jellem ezen vonása nélkül, mi férfiak nem lehetnének a nők megbízható támaszai. Ha ég a ház, ha megrohan a kutya, ha elragad a ló, ha megtámad a zsvány, ha megjelenik a tolakodó — az életközösségnek igen sok viszonyában a férfi bátorságának kell a nőt megoltalmazni. Az én hitem szerint csak az a férfi érdemli meg, hogy egy derék nőt vezethessen az élet útján, a kinek biztos a karja és helyén van a szíve. A tapasztalatom pedig az, hogy a gyáva férfiak igen kevés szerencsével forgolódnak a nők társaságában. Én tehát a kardpárbajt, mely edzője is, próbája is a férfibátorságnak, s mely nélkül kényes ügyeket igen gyakran megoldani nem is lehet, nem törülném el. Hanem a szabályozást itt is szükségesnek tartom.

Alapos ok nélkül ne legyen szabad verekedni. A ripők hengegést korlátok közé kell szorítani. A krakelert üldözőbe kell venni, mint a veszett kutyát. Itt minden egyes eset külön megítélés alá tartozik. A katonatisztet hamarabb egymásra eresztém, mint a civilt, mert a katonának mestersége a fegyverviselés. Az urat, ki jóvedelméből él, hamarabb megverekedtetem, mint a polgárt, a ki csinálja magának a jóvedelmet. Mert az ur családja csak az urat veszitheti, de a polgár családja a polgárral együtt az életmódot is veszti. Én mint segéd mindig fontolóra vettem a felek családi és vagyoni állapotát. Egy vagyonos ember és egy vagyontalan hivatalnok között nem egyenlők az esélyek. Eltekintve attól, hogy a vagyonos ember könnyebben megszerezhetette és jobban is megszerezte a vívásbeli ügyességet, mint a kenyérkeresettel elfoglalt tisztviselő, vagy tanár, vagy mérnök: a differentia még szembeötlőbb, ha arra gondolunk, hogy a vagyontalan honoratior nemcsak a maga személyét teszi koczkára, de hátramaradó családjának existentiáját is. Ilyen esetekben a segédek kötelessége, ha másként nem lehet, a párbajt becsületbirósági ítélettel akadályozni meg.

Itt jutottam ahoz, hogy milyen társadalmi szervezkedést tartok helyesnek a végből, hogy a pisztolypárbaj eltörültsék, a kardpárbaj pedig illő korlátok közé szorittassék. Minden arra való városban állandó becsületbiróságot kellene alkotni, mely egyfelől döntene azon ügyek felett, melyeket a segédek előleges elbírálás végett oda terjesztnek, tehát legtöbbször azon kérdés felett, hogy van-e helye párbajnak, vagy nincs? másfelől ítéletet mondana kivétel nélkül minden már megtörtént párbaj fölött a segédek eljárására vonatkozólag.

Alakittassék ez a bíróság olyan tiszta vizü egyénekből, kiknek ugy nyilvános, mint családi és magán élete semmi kifogás alá nem esik, hogy ekként az ők ítéletének döntő sulya legyen. —

Hogy az ítéletnek ez a nagy sulya komolyan átmeihessen az életbe, szükség, hogy e bíróság felerészben nőtagokból álljon. Mert a tűzhely öre a nő. És csak a férfiak hiában zárnának ki egy krakelert, vagy egy pisztoly párbajozót a társas körökből, ha azokat a nők befogadnák. Ezenkívül a nők ítélete a tisztességnek kényes kérdéseiben tisztultabb, mint a férfiaké, mert finom tapintatukat nem durvitotta el a kenyérkereső és a nyilvános élet sokszoros küzködése.

Megvagyok győződve, hogy egy ilyen szervezkedés a legkisebb mértékre szállítaná le a párbajoknak nemcsak számát, de igazságtalanságait és szerencsétlenségeit is. — Ez volna a módja annak, hogy ha már nála nélkül el nem lehetünk, — miként éljünk meg vele.

Bartha Miklós.

Reggeli ima.

Téged áldunk jó Istenünk
E reggelen,
Hogy megóvtad életünket
Az éjelen;
Imánk, dalunk legyen tiéd
Oltalmadért,
Szívünk minden dobbanása
Jóságodért.

Benned vetett hittel jöttünk
E szent helyre,
Hőn imádva, hozzád esdve
Nézünk égre:
Légy őrizőnk e napon is
Oh! légy velünk,
Tarts meg, védj meg, áldj meg minket
Jó istenünk!

F.-Váralja, 1892.

József János

Unitárius nők missioja.

Az „Unitárius Közlöny“ olvasói, azt hiszem, még jól emlékeznek arra a két angol nőre, a kik budapesti templomunk felszentelése alkalmával minket meglátogattak. Azt is hiszem, hogy nem egy akadott az olvasók között, a kik azoknak a nőknek a „Közlöny“ által kiadott képét, ha egyébért nem is, hogy az angol unitáriusok iránt érzett tisztelete és elismerése jeléül, mert az irántunk oly jó szívvel viseltető Jerson is velük van, hűen őrizik,

Nem lesz hát érdektelen, úgy vélem, az olvasókra nézve, ha megismerik, hogy e két nő — Tagart és Hill kisasszony — mily nagyon is üdvös munkát végez az unitáriusokra nézve Angliában.

Londonban létem alatt a múlt októberben abban a szerencsében részesültem, hogy Tagart kisasszony vendége lehettem, a kinél Hill kisasszony is jelen volt. Ők ismertettek meg egy egylettal, melynek neve „postal mission“.

Ez egylet tagjai nők, elnöke Tagart és titkára Hill kisasszony; célja: az unitáriusok vallásának, elveinek és gondolatainak hirdetése, könyvek és levelezések által való ismertetése.

Nem azt akarják ezzel, hogy minél több embert térítsenek át e vallásra, hanem azt, hogy minél többen ismerjék meg az unitárius elveket s így eloszlássák a sok balhiedelmet és ellenszenvet, a mellyel a bigottak, az orthodoxok és a felületesek ma is viseltetnek irántunk. Ha aztán ennek még az az eredménye is van, hogy a pap egész gyülekezetével tér át az unitárius vallásra: ez egy cseppet sem csodálni való, mert az egészen természetes, hogy az ember szereti és követi a világosságot. Ha ez sérti valakinek a szemét, az úgy bizonyosan csak most ébred, vagy pedig gyenge és fájós szemü.

Az angolok sokkal vallásosabbak, mint mi, s talán éppen ezért van, hogy míg egy rész vallás tekintetében a legszabadabb eszméknek hódol, szóval mintegy úgy érzi, hogy látja az isteni teljes világosságot, addig a más rész teljes sötétségben van.

Az angol unitárius nők észrevették, hogy *örök büntetés és az eredendő bűnnek eszméje*, mint lidércnyomás nehezedik az emberek keblére. Észrevették, hogy némelyek minő benső küzdelmet vívnak lelkük sugallata, józan gondolkozásuk szava, és az egyháznak a biblia *ihletésére* vonatkozó tanítása miatt. Látták, hogy a legtöbben azok közül, a kik eldobnak maguktól minden vallást s elmennek egész az atheismusig és még ekkor is talán szomjuhozva egy élő vallást, azt azért teszik, mert nem ismernek egy olyan vallást, mely megfelel a szívnek és az észnek egyaránt, kielégíti az érző és gondolkozó embert, mely az érthetelenség lidércnyomásával nem nehezedik reá az egyszerű emberre s tiszta eszméivel megnyugtatta a bölcsét is, — egy olyan vallást, mely nem követel magának mást, mint a haladás szellemét, nem vonja körül magát khinai fallal, mert érintkezni, lépést tartani akar a korrallal, mely még nem állhat meg a fejlődés stadiumában, mert nem tökéletes (de hát melyik is lenne még tökéletes?) hanem igyekszik, hogy célzt érjen, tökéletes legyen.

Ily eszmék adtak létet ama nőegyletnek s vezetik most munkálkodását. A neve „postal mission“, mert posta utján törekszik

czélja elérésére. A központi választmány Londonban van; a vidék felosztva különböző bizottságok kezében van letéve. Hirdetést adnak ki mindennap a lapokban, — a fővárosi, vidéki, politikai vagy vallásos lapok legelterjedtebbjeiben, — melyekben tudatják, hogy ha valaki az nnitárius vallást megismerni óhajtja, akár levelezés, akár könyvek kölcsönzése végett kihez forduljon?! E hirdetések nem maradnak eredmény nélkül; több ezerre megy azok száma, a kik évenként ez egylet nőtagjaihoz fordulnak vagy levelezés, vagy könyvkölcsönzés végett. Az unitárius művekből egy szép könyvtár állván az egylet rendelkezésére s ezenkívül mindenben támogatván a britt és külföldi unitárius társulat által, a kért könyveket egy levél kíséretében megküldik, a melyben felhívják az illetőt, hogy a könyvek, esetleg füzetek megkapásáról és az azokban foglalt eszméknek a reá tett benyomásáról értesitse pár hét alatt. Ha néhány hét alatt válasz nem érkezik, ugy a könyvek megkapása és azoknak az illetőre tett hatása után tudakozódnak újra. Az eredmény aztán az, hogy a legtöbben újra könyveket kérnek, megírván most véleményöket az unitáriusokról és saját vallásos aggodalmaikat is s azok elosztatása végett levelezésbe is bocsátkoznak. Ha olyannal van dolog, a ki szándékát specialisan jelzi, hogy áttérni akar, akkor valamelyik pappal hozzák összeköttetésbe, hogy ez a lehető kételkedéseket eloszlassa s az egyház kebelébe felvehesse.

A csak néhány évvel ezelőtt létrejött egylet elnökének és titkárának ma már annyi dolga van a központban, hogy másodtitkárt is kellett beállitniok.

A központi választmány, ugyszintén a bizottságok is minden hóban gyűlést tartanak egyszer; az egylet maga egy évben egyszer, vagy ha az alkalom és szükség ugy hozza, többször.

Van valami megható abban, ha az ember a különböző tudományu, műveltségü és életosztályu embereknek az egylethez beérkezett leveleit olvassa. Valami szomorú és mégis valami lelkesítő látni és érezni, mint küzd, mint vergődik az emberi lélek *több világosság után*. Néhány ily levelet alkalmam nyílt nekem is olvasni s nem marad most se hatás nélkül, ha arra gondolok, hogy mint sovárog az ember, hogy tiszta fogalmat alkothasson magának *az Istenről, és ember életéről*.

Az angol unitárius nők munkálkodnak, mondhatjuk, egyfelől vallásuk — másfelől az emberi szellem és lélek szabadsága érdekében.

A nők mindent tehetnek!

A mi nőink mit csinálnak?! . . .

Csifó Salamon,

Svéd unitárius lap.

Nem közönséges meglepetés fog lenni olvasóinknak az a hír, hogy Svédországban a f. év elején egy unitárius lap indult meg ily cím alatt: „*Unitarisk Tidskrift*“ (Unitárius Közlöny) ujság. A lap szerkesztője — a mint az *Inquirer*-ből értesülünk — Dalén A. J., nyomtatja az unitárius missio nyomdája Gothenburgban.

A szerkesztő az előszóban figyelmezteti olvasóit, hogy az „unitárius“ szón ne ütközzenek meg, mert az nem azoknak az állását fejezi ki, a kik egy meglevő valláshoz akarnak c-atlakozni, hanem azokét, a kik szilárd szellemi alapon akarják felépíteni a vallást, a mely még akkor is áldás lesz az emberiségre nézve, a mikor a téves hitek ellesznek enyészve. A szerkesztő arra igyekezik, a mennyire lehetséges, hogy úgy magát, mint másokat szabadditson ki a dogmák nyüge alól s hogy megmutassa hogy az igazi kereszténység szárad az olyan assumptióktól, a melyek hovatovább mind tarthatatlanabbak. Reméli, hogy orthodox ellenfelei már kimerültek gyűlöletüknek reá szorásában s hogy ezután ő is, elvtársai is békében folytathatják munkájokat. Hangsúlyozza, hogy az ő célja nem a rombolás, hanem az építés s a hibát és tévedést csak annyiban fogja ostromolni, a mennyiben utjában áll a józan vallás szépségei és dicsősége kitüntetésének.

Dalén lelkész azt hiszi, hogy Svédországban csak az unitárius egyház terjeszthet olyan hitnézetet, a mely az ország vallási szükségzeit kitudja elégíteni.

A lap első számában egy hosszú tanulmány van a „dogmatismusról, mint a kereszténység veszedelmes ellenségéről“, melyben kimutatja, hogy az orthodox tanok nincsenek összhangban a Jézus civeivel s azokkal homlokegyenest ellenkeznek. Egy cikkben „a biblia eredete és természete van vizsgálva“ s az után következik „egy hitvallás a mai időre.“ Az utóbbi foglalatja ez: Istenben való hit; Jézus Krisztus az emberiség legnagyobb vallástanítója volt; a biblia becses könyv-gyűjtemény; az ember az egyetemes fejlődés törvényének alá van vetve; a vallásos élet abban áll, hogy a vallásos természetet miveljük az Istennek és az embernek való szolgálatra“ az ihletés régen tény volt s jelenleg valóság, a tiszta kereszténység a vallás legmagasabb formája; a rosszat nem Isten rendelésének, hanem az ember tévedésének és bűnének kell tulajdonítani; a megtérés és megbocsátás egymással szoros kapcsolatban állanak.

Megemlítjük még, hogy az unitárius misszionak van 2000 kötet könyve, melyekből kölcsönöz az olvasóknak bizonyos feltételek alatt. Minden vasárnap délután van egy rendes nagy gyűlésök.

Bizony mégis csak mozog a föld.

Unitárius egyház történelmi naptár.

Martius.

1. — 1639-ben Morstinus Kristóf kilencz lengyel nemessel együtt megakarják szabadítani Ruarus Mártont, kit a dantzigi tanács elítélt unitárius elvei miatt.

2. — 1837-ben iktattatott be Brassai Sámuel Kolozsvárt az unitárius templomban az unitárius főiskola historiai tanárának.

3. — 1604-ben meghalt Socinus Faustus. — 1758-ban megh. Szentábrahámi Mihály püspök.

4. — 1622-ben meghalt Göcs Pál, ki husz évig volt kolozsvári főpap.

8. — 1568-ban kezdődött a gyulafehérvári második nagy hitvita

11. — 1792-ben halt meg Zsuki László az unitárius egyház nagy jóltevője.

14. — 1571-ben halt meg János Zsigmond fejedelem.

15. — 1622-ben Radecki Bálint kolozsvári főpappá választott.

18. — 1612-ben Legate Bertalant eretnekség miatt megégették Smithfieldben, Angliában.

24. — 1604-ben halt meg Luslawice faluban Galiciában Socini (P.) Faust. — 1724-ben meghalt Almási Gergely Mihály püspök 70 éves korában.

25. — 1571-ben jelent meg Dávid Ferencz könyve: az egy ő magától való Istenről. — 1585-ben Rómában megégették Paleolog Jakabot, a ki Kolozsvárt tanár volt.

27. — 1869-ben a francia-swájcz reform-társulat üdvözli a magyar unitárius egyházat. — 1875-ben halt meg Kriza János püspök.

30. — 1718-ban vették el az unitáriusoktól Kolozsvárt az iskolát, mely a plebánia mellett volt és egyéb jóságokat.

30. — 1716-ban Steinville német tábornok a kolozsvári piaczi templomot az unitáriusoktól erőhatalommal elvette.

Boros György.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— Énekeskönyv. A templomi énekeskönyv új kiadása a f. év nyarán meg fog jelenni. Az E. K. Tanács által kiküldött bizottság a revideálást már bevégezte s örömmel jelezhetjük, hogy több előnyös módosítás vitetett bele s egy néhány új énekkel gyarapított, a miben főt. Ferencz József püspök urnak, a bizottság elnökének van a fő érdeme. A könyv kiadását Stein János vállalta magára. Ára csak 50 kr. lesz.

— **A tordai iskola sorsa.** A tordai iskolával kapcsolatban van az unitárius egyháznak elemi iskolája és meg van a joga a latin és görögnyelv tanítására. 1878 óta nagyobb baj nélkül állott fenn ez a polgári vegyes házasság, de közelebbről mind több zavar áll elé. A mult hó 25-én a vallás és közokt. minster rendeletéből a főispán a tanfelügyelővel lefoglaltatta az iskola gymnasiumi pecsétjét, a melyet azonban soha egy esetben sem használtak polgári iskolai célokra. A lefoglalás minden előleges bejelentés, kikérdezés vagy intés nélkül történt úgy a hogy csak despotikus államokban szoktak eljárni. Az Egyház K. Tanács ezen nagyon megbotráncozott s azt a minsternek ki is fejezte, a minek remélhetőleg meg lesz az az eredménye, hogy a szerződést megvizsgálattja és többé nem fog az ellen cselekedni. Külömben a szerződés nem fog megújittatni, hanem a gymn. visszaállittatik.

— **A főiskolai tanári kar** február 17-én estve kedélyes közvacsorát költött el a központi szálló külön termében, melyen a gondnokokon, tanárokon és családjaikon kívül jelen volt mindenik családdal egy vendég. A közvacsora tánczczal végződött s igen kellemes összejövetelnek bizonyult s máskor is ismételtetni fog, hihetőleg nagyobb körre terjesztve ki.

— **Fangh Erzsé** kisasszonynak a Channinghousról fennebb közölt leírását, valamint Buzogány Mariska k. a. a mult évfolyam 1. számában közölt levelét olvasóink figyelmébe ajánljuk s óhajtjuk, hogy az a páratlan áldozatkészség és nemes barátság minél több leányunkat bátorítsa a Channing-Houseba készülésre.

— **Kriza Sándor** kövendi községi tanítót és nejét Barabás Anna tanítónőt a h.-almási népes egyházba megválasztották községi tanítókká, a kik állomásukat már el is foglalták. Gratulálunk az előlépéshez s kívánjuk, hogy a két derék tanító működése legyen áldásos az új állomás-on!

— **A magyar közönséghez!** Az Athenicum kiadó társulat a következő felhívást intézi, melyet mi is melegen ajánlunk olvasóink figyelmébe. Nincs a földön nemzet, mely oly gazdag népmeseköltéssel, mint a magyar. Tanuskodnak erről különféle mesegyűjteményeink, melyek azonban alig fordulnak meg a nagy közönség kezén s melyek, minthogy többnyire az illető vidék tájszólása szerint vannak közölve, inkább a nyelvtudósokra becsesek. S ami legfőbb érdek volna pedig: ezek a gyűjtemények alig adhatók a gyermekifjuság kezébe, mert a gyűjtők, természetesen, nem vették figyelembe a nevelési szempontokat. Maga a művelt nagy közönség csak hírből ismeri egyik-másik mesegyűjteményt, akárhány csak nagyobb könyvtárakban kapható. S hány szép mese van eltemetve folyóiratokban! És hány szép mese forog a nép ajkán, melyek egyetlen gyűjteményben sem találhatók!

Mind e körülmények számbavételével határoztuk el, hogy az összes java népmeséket, mondákat és regéket közkincsévé tegyük; hogy a meseköltő tehetőséggel oly igen megáldott magyar és székely nép meséit jó népies irodalmi nyelven magírva, de igazi karakterüktől meg nem fosztva, újra, egyelőre öt nagy kötetben kiadjuk, hogy a magyar nemzet az ő ezer éves ünnepén elmondhassa büszkén: ime itt van együtt mind az a mese és monda, a mit a magyar nép poétás lelke ezer év alatt, békében és háboruban, annyi viszontagságoknak kárhozta, teremtett!

Hogy ezen értékes nemzeti kincs ne csak gazdagnak, tudósnak legyen hozzáférhető, hanem, hogy a Magyar Mese- és Mondavilágnak a nemzet minden rétege, apraja, nagyja, szóval minden magyar család megszerezhesse, elhatároztuk, hogy füzetekben, még pedig a legolcsóbb áron — füzetenkint 25 krajczárért — bocsátjuk azt közre.

A ki a Magyar Mese- és Mondavilágnak első füzetét, mely most jelent meg 64 oldal terjedelemmel, gyönyörű színes borítékkal és 18 szép szöveggképpel, figyelemmel átolvassa. hitünk szerint, meggyőződik arról, hogy míg ez a könyv egyfelől a családi nevelésnek és az iskolai oktatásnak nélkülözhetetlen segítsége lesz, másfelől maga a nagy közönség is, az irodalmi műveltségű ember s az irni-

olvasni alig tudó ember is egyaránt lelki gyönyörűséggel olvashatja a magyar népköltés e remekait, melyeket a falusi mesemondó hangján, de irodalmi nyelven irodalmi izléssel s pedagógiai gondossággal igyekezett megírni a magyar föld népének egyik fia.

A Magyar Mese- és Mondavilág első füzetét kívánatra bárkinek ingyen megküldjük.

A Magyar Mese- és Mondavilág előfizetési ára 10 füzetre 2 frt 50 kr., s azok, kik ezen összeget a kiadóhoz előre beküldik, a füzeteket pontosan megjelenés után postán bérmentve megkapják.

Benedek Elek,
mint a „Magyar Mese- és
Mondavilág“ írója.

Az Athenaeum
írój. és ny. r-társulat, mint a
„Magyar Mese- és Monda-
világ“ kiadója.

— A „Nemzeti Iskola“, Benedek Elek tanügyi lapja alig egy havi fennállása után máris a legkedveltebb lapja a tanár- és tanító világnak. — Különösen ajánljuk a Nemzeti Iskolát a tanár és tanító urak figyelmébe. A kitűnően szerkesztett lap minden hét szombatján megjelenik s előfizetési ára negyedévre 1 frt.

— Gyászhir. Bálint József bethlen-szt.-miklósi áll. isk. tanító kedves és hű neje szentábrahámiai Péterfy Berta, Péterfy Áron lelkész leánya január hó 23-án elhunyt. Az alig 20 éves nő, édes anya kedves emléket, két kis árvát hagyott hátra. Mi a fájdalomban osztozók óhajtjuk, hogy Isten szent ígéje haramozzon vigasztalást a vérző sebekre.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

Felolvasások Kolozsvárt. Január 27-én tartatott a második. Ritkán, talán egyszer sem volt olyan felt házunk. Nők és férfiak versenyeztek egymással számban is, érdeklődésben is. Elismerjük, hogy ebben nagy része volt az első felolvasónak, Bartha Miklós orsz. képviselőnek, az „Ellenzék“ főszerkesztőjének. A ki jelen volt, élvezetes órát töltött el. A Bartha felolvasása érdekes, kedves és hatásos mindig. A ki először hallotta, úgy mint régi ismerői meg voltak lepve a bevezetéssel, melyben 5-ik gymnasista korától kezdve végrehajtott párbajait eléadta és egyszersmind indokolta, hogy a Dávid Ferencz-Egyletben miért tart felolvasást. Mióta az Egylet fennáll, mindig érezte, hogy tartozása van iránta, mert szerette, helyeselte törekvését, de csak most róhatja le, miután az egyleti titkár fölszólította. Némi jogot is érez ez unitárius egyletben megjelenésre, mert ő is anyai ágon unitárius. Gyermekek- és ifju korát unitáriusok között töltötte, velök imádkozott. Felolvasásából egy pár részletet közlünk. Tarczafalvi Albert költeményét, melyet mult számunkban közöltünk, Gálfy Lőrincz tanár olvasta fel teljes hatással. Boros György tanár, lapunk egyik szerkesztője Jókai Mór „Egy az isten“-éről tartott felolvasást, a melyről felolvasónak lapunkkal való szoros viszonya miatt csak annyit mondhatunk, hogy tetszésben részesült. A felolvasás lapunkban fog megjelenni.

— Harmadik felolvasó gyűlésünk február 18-án tartatott meg. A hallgatóság felette szép számmal fogadta. Ugy tapasztaljuk, s ennek rendkívül örvendünk, hogy felolvasásaink mind általánosabban hódítják meg városunk közönségét Jelen alkalommal Dr. Lengyel Dánielné öngya volt első felolvasónk. Tárnya: „A nő faladata a családban, a társadalomban és a közpályán“, rendkívül csinosan volt feldolgozva s nagyon sok tanulságos eszmét tartalmazott. Lapunkban közölni fogjuk. — Dr. Brassai Sámuel újból egy állandó becsü dolgozattal ajándékozta meg az egyletet egy nagyon fontos tárgyról: „A lélek létezéséről.“ Egyletünk kiadványai között meg fog jelenni. Grátz Mór ev. lelkész úr a sweizi protestánsoknak az unitarismusról közelebről kiadott nyilatkozatait ismer-

tette. Nagyon becsüljük Grätz barátunk munkásságát s azért, valamint a más két felolvasásért is a legmelegebb köszönetet nyilváníttunk. A gyűlésen a főtiszt. püspök úr elnökölt. — A jövő alkalommal felolvasnak Dr. Szadeczki Lajos egyet. tanár, Gül Kelemen tanár, Murányi Farkas Sándor.

Kozma Ferencz tanfelügyelőt s a kolozsvári unitárius főiskola felügyelő gondnokát király Ó Felsege kir. tanácsossággal tüntette ki, a mit mi is őszinte örömmel adunk hírül, mert ez valóban az érdem jutalmazása.

VIII-ik fiók-egylet. Lapunk zártakor vettük azt az örvendetes hírt, hogy a felső-fehéri egyházkörben is fiók-egylet alakult Oszváth Gábor esperes elnökelete alatt. Melegen üdvözljük. Jövőkor bővebb tudósítást adunk.

A keresztur-köri f. e. február 28-án Szent-Ábrahámon istentisztelettel egybnkötött felolvasást tart, melyről jövő számunkban részletes tudósítást fogunk közleni.

— **Pályázathirdetés.** A marosköri unitárius D. F. fiók-egylet választmánya 2 drb. 10--10 koronás aranyat tüz ki felolvasásokra a következő feltételek mellett.

a) Felolvasást tarthat e körbeli minden D. F. fiókegyleti tag, ezen beadott és meghatározott t á r g y r ó l :

Az ünnepek, kiválóképen az ugynevezett sátoros ünnepek befolyása a valás-erkölcsi életre, köztisztaságra s ezzel kapcsolatosan a közegészségbe. — S vajjon szükséges-e az ünnepek harmadik napjának fenntartása vagy egyszerűen törlendő lenne? Mit mond chez a köztapasztalat, mit a történelmi fejlődés, és mit a józan ész?

b) A pályázók kötelesek ebbeli szándékukat Esperes Kelemen Albert a fiához 1894. május 30-ig bejelenteni.

c) A felolvasás a bejelentett sorrend szerint fog következni és a pályázó köteles lesz művét a közgyűlésen felolvasni.

d) Aláveti magát pályázó a közgyűlés által kinevezendő bizottság ítéletének

e) A pályanyertes munkák az egylet tulajdonai lesznek

Kelt Szentgericzen, 1894. január 21-én. M á j a y G á b o r, jegyző.

Lapunk jövő száma a husvét ünnepre fog megjelenni, tehát a szokott időnél hamarább, a mit olvasóink — azt reméljük — örömmel fognak tudomásul venni.

A t. lelkesz uraknak figyelmébe ajánljuk, hogy a Fiatalság Barátja konfirmációi számából az idei konfirmációra is küldhetünk a következő előnyös feltételek alatt: 1 pld. 12 kr., 10 pld. 1 frt 22 pld. 2 frt., 45 pld. 4 frt.

A D. F. E. pénztárába 1894. jan 21-től febr. 21-ig a következő befizetések történtek:

R e n d e s t a g s á g i d í j a t f i z e t t e k : Keresztes Pál Veszprém 5 frt, Laborda Kálmán Gy.-Fehérvár (92—93-ra) Marosi Ferencz Gy.-Fehérvár (93—94-re) Árkosi Béla Kőrmöczhánya (92—94-re), Dr. Ferenczy Géza Nagy-Ajta (91—93-ra), Dr. Gelei Lajos O-Radna (93-ra), Adamek Jánosné Kolozsvár (94-re), Sárdi Lőrincz Kolozsvár (94-re), Tóth István Kolozsvár (94-re), Tanítóképezde Sz.-Keresztur (60 kr.), Székely András Sz.-Keresztur (94-re), Ifj. Olv. Egylet Sz.-Keresztur (94-re), Perei Mihály M.-Berény (93—94-re), Földesi Mariska Retteg (94-re), M. Farkas Sándor Budapest (94-re), Elekes József Sz.-Udvarhely (94-re), Kardos Ferencz H.-M.-Vásárhely (93-ra), Horváth János, H.-M.-Vásárhely (94-re).

Felkérem mindazokat a buzgó egyleti tagokat, kik a Fiatalság Barátja vagy más egyleti kiadványok elárúsítását magukra vállalták, ezekről sziveskedjenek minél előbb elszámolni.

Kolozsvár (Viz-utca 5. sz.)

G á l f i L ő r i n c z,
pénztárnok.

Szerkesztői izenetek Ü. S. Egy néhány könyvünk van. Közlelebről küldeni fogok — A—a „Ima“ Nem közölhető, mert imának igen közönséges,

költevénynek pedig igen gyenge. Ugy látszik ez első kísérlete, s azért nem is ítéljük el. Ha majd idővel egy tartalmasabb, jobb szerkezetű és emelkedettebb hangu kerül elő, nem fogunk idegenkedni a közléstől. — Az elnökség új évi körlevelére a kereszturi fiók-egylet válasza a megérkezett s a választmány elébe fog terjesztetni. A Fiatalság Barátjából 200 drbot a f. e. titkár ur kezébe küldöttünk. — K. A Dtk. A jövő ősszel adhatunk jutalmakat a nyári tanulóknak, ha az U. K. perselyébe annyi pénz gyűl. — Bétai. A bibliák mennek. — Sz. A. Szkr. Elkésve jött.

A kis tudakozó.

A „*Fiatalság Barátja*“ karácsoni számában közölt talányok megfejtése:

Czini czini kis baba
Édes anya csillaga,
Álmodj szépet, álmodj jót
Arany diót, magyarót.

Zsigmond király. — Kis-Kőrösön 1826-ban. — 23 unitárius püspök volt s a XVI. százban éltek: Dávid Ferencz, Hunyadi Demeter, Enyedi György, Toroczkai Máté. — 1868-ban Tordán.

Számrejtvény: Ha haragszol megkövetlek békéj meg szép anygalkám. — Vig karácsonyt kívánok.

Rejtvények: Füst. — Keztyü.

Ősrégi irás: S mond az angyal nekik ne féljeteK, mert ime hirdetek nektek nagy örömet, mely az egész népnek öröme leszen.

Számfeladványok: 1) 18 foutot. 2) Egyik apa egyszersmind fiu is volt, tehát csak hárman voltak. 3) Ugy, ha római számmal írjuk s derékban ketté vágjuk. 4) Ugy kell rakni, hogy a középen négy szál gyufa egy X képét adja s ime meg van a tiz római számmal.

Betűrejtvények: Deczember 25-ke karácson. DFE = Dávid Ferencz Egylet. BRS = Brassai Sámuel.

Többé-kevésbé helyesen fejtették meg: Zoltán Gyula, Kereső József, Kökösi Mihály, Székely László, Molnár Ödön, Foris Árpád, Boros Ella Kolozsvárról. Ifj. Máté István, Orbán Sándor, Béres Mihály Recsenyédről, Adorján Géza, Szathmári József, Nagy Aladár, Czako László, Adorján Jenő Tordáról. Az 1-ső jutalmat Szathmári József, a 2-kat Molnár Ödön, a 3-kat Czako László, a 4-ket Béres Mihály, az 5-ket Nagy Aladár, a 6-kat Kereső József, a 7-ket Orbán Sándor, a 8-kat Foris Árpád, a 9-iket Kökösi Mihály, a 10-diket Boros Ella nyerte. A beküldökhöz fogjuk küldeni.

TARTALOM: Channing-ház Londonban. (Képpel) Fangh Erzsébet. 33. lap — Unitárius ember oltára. (Költ.) Gyöngyösi István. 35. l. — A párbajról. Bartha Miklós. 35 l. — Reggeli Ima. (Költ.) József János 40. l. — Unitárius nők missioja. Csifó Salamon. 40. l. — Svéd unitárius lap. 43. l. — Unitárius egyháztörténelmi naptár. Boros György. 44. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak 44. l. — Egyleti élet és munkásság. 46. l. —

Nyomatott Gámán János örökösénél Kolozsvárt. (Belközéputeza 10.)